

DINOZORLARIN DÜNYASINA HOŞ GELDİNİZ

Dinozor sözcüğü Eski Yunanca'da korkunç anlamına gelen *deinos* ve kertenkele anlamındaki *sauros* sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşturulmuş.

Bundan milyonlarca yıl önce yeryüzünde dinozorlar yaşıyordu. Bazıları bir tavuk kadar küçük, bazılarıysa bir filden bile kat kat büyüktü. Peki dinozorlar neyle beslenirdi? Kendilerini nasıl korurlardı? Ses çıkarabilirler miydi? Haydi gelin, dinozorların dünyasında küçük bir gezintiye çıkalım. Tüm bu soruların ve daha fazlasının yanıtını birlikte keşfedelim.

Dinozorlar günümüzden yaklaşık 230 ila 65 milyon yıl öncesinde, Mezozoik Zaman'da yaşadı. Bilim insanları, Mezozoik Zaman'ı oluşturan Triyas, Jura ve Kretase dönemlerinde, yaklaşık 850 dinozor türünün yaşadığını düşünüyor.

Dinozorların ortak özelliklerinin belirlenmesi, yani bilimsel anlamda ilk kez sınıflandırılması 19. yüzyılda yapıldı.

Triceratops

Dinozorların yaşadığı dönemlerde yeryüzü günümüzdekinden çok farklıydı. Triyas Dönemi'nde Dünya'da Pangea adı verilen tek bir kıta vardı. Bu dönemde bazı bölgeler aşırı sıcak ve kuruyken, bazı bölgelerde yoğun yağış ve güçlü rüzgârlar görülürdü. Bu dönemde yaşayan etçil dinozorların vücutları, sıcak ve kurak hava koşullarına daha uygundu. Otçul dinozorlarsa genellikle yağışlı bölgelerde yaşardı.

Jura Dönemi'nde Pangea iki parçaya ayrıldı. Su seviyesi biraz yükseldi. Sıcaklıklar biraz düştü. Bu dönemde daha fazla bitki yetişti. Bilim insanları bu dönemde yaşayan otçul dinozorların daha büyük olduğunu düşünüyor.

Kretase Dönemi'nde yeryüzündeki karalar ve okyanuslar, yaklaşık olarak bugünkü biçimlerini aldı. İklimler bugünkü hâllerinden biraz daha sıcak ve atmosfer de karbondioksit bakımından daha yoğundu. Bilim insanları bu dönemde Dünya'ya düşen büyük bir göktaşı nedeniyle dinozorların soyunun tükendiğini düşünüyor.

Otçul dinazorlar genellikle dört bacaklı, etçillerse genellikle iki bacaklıydı. Bütün dinazorların kuyruğu vardı. Dinazorlar kuyruklarını dengede durmak ve bazen de kendilerini savunmak için kullanırdı.

Güney Amerika'da fosili bulunan etçil dinazor *Giganotosaurus* iki bacaklıydı.

Dinazorların deri ya da varsa tüylerinin rengi kesin olarak bilinmiyor. Ancak yapılan incelemelerin sonucunda, kırmızıdan maviye, sarıdan beyaza geniş bir renk aralığında oldukları tahmin ediliyor. Bazı dinazorlarınsa çizgi ve benek gibi desenlerinin olduğu biliniyor. Bu renk ve desenlerin düşmanlarından gizlenmelerine ve eş bulmalarına yardımcı olduğu düşünülüyor.

Asya'da fosili bulunan *Sinosauropteryx*'in kırmızıya yakın tonlarda tüylerinin ve kırmızı-beyaz çizgili bir kuyruğunun olduğu düşünülüyor.

Afrika'da ve Kuzey Amerika'da fosilleri bulunan otçul dinazor *Brachiosaurus* dört bacaklıydı.

Şimdiye kadar hiçbir dinazor gözü fosili bulunmamasına rağmen bilim insanları kafatası fosillerindeki göz boşluklarından yola çıkarak dinazorların gözleri hakkında birçok bilgiye ulaştı. Bu bilgilere göre çoğu otçul dinazorun gözleri başlarının her iki yanında yer alıyordu. Bunun yanında küçük gözlü dinazorların geceleri iyi göremediği, büyük gözlü olanlarınsa gece görüşlerinin iyi olduğu düşünülüyor.

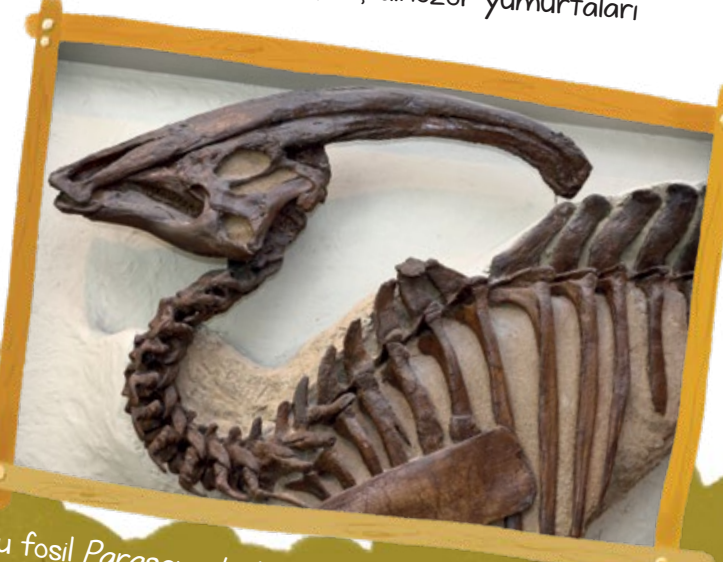
Dinozorların hepsi yumurtayla çoğalırdı. Genellikle otçul dinozor yumurtaları bir basketbol topu kadar büyüktü. Etçillerinkiyse daha küçük ve ovaldi. Büyük dinozorlar yumurtalarını derin bir alana gömüp üzerlerini de yaprak ve toprak gibi malzemelerle kapatırdı. Yumurtadan çıkan yavrular hızla büyürdü.

Rusya'da bulunan fosilleşmiş dinozor yumurtaları

Fosilleşmiş dinozor yumurtaları üzerinde inceleme yapan bir fosilbilimci

Bu fosil *Parasaurolophus*'a ait. Başındaki arkaya doğru devam eden yapının, çıkardığı seslerin yankılanmasını sağladığı düşünülüyor.

Styracosaurus, keskin boynuzlarını kendini korumak için kullanırdı.

Dinozorların tıpkı günümüzde yaşayan pek çok hayvan gibi çeşitli sesler çıkararak ya da vücut hareketleri yaparak birbirleriyle iletişim kurduğu düşünülüyor. Örneğin bazı dinozor türlerinin başlarında, ses çıkarmalarını kolaylaştıran boynuz benzeri yapılar bulunurdu.

Saltasaurus, vücudunu saran kemiksi yapıdaki derisiyle kendini korurdu.

Dinozorlar kendilerini korumak için türlerine göre değişiklik gösteren boynuzlarını, kuyruklarını, kemik benzeri plakalarını ya da vücutlarını saran kemiksi yapıdaki derilerini kullanırdı.